

Alenka KRAŠOVEC

Sabrina P. Ramet

Serbia, Croatia and Slovenia • at Peace and at War: • Selected Writings, 1983–2007

LIT Verlag, Zürich in Berlin 2008,

304 strani, 29.90 EUR

(ISBN 978-3-03735-912-9 (Švica) in 978-3-8258-1267-6 (Nemčija))

Sabrina P. Ramet je uveljavljena avtorica, ki posebno pozornost v svojih številnih delih (11 samostojnih knjig in 21 knjig, pri katerih je bila (so)urednica), namenja demokratičnim prehodom v različnih delih sveta, v zadnjih tridesetih letih pa je v svojih delih še posebej izpostavila dogajanje na območju bivše Jugoslavije. Omenjeno območje je pritegnilo njeno pozornost že leta 1978, ko je prvič obiskala socialistično Jugoslavijo, potem pa je spremljala razpadanje omenjene države in oblikovanje novih neodvisnih držav na tem ozemlju ter njihove demokratične prehode. Knjiga *Serbia, Croatia and Slovenia at Peace and at War: Selected Writings, 1983-2007* predstavlja izbor 13 člankov, ki so bili v preteklosti že objavljeni v različnih znanstvenih revijah, posebej za izdajo v predstavljeni knjigi pa je avtorica nekatere deloma dopolnila.

Knjiga je razdeljena v štiri večje dele. Prvi del knjige uvaja najstarejši izbrani članek, ki je bil objavljen leta 1984. Avtorica je štiri dele knjige organizirala različno in z različnimi poudarki. Kot je videti, je bilo njeno vodilo pri izboru člankov za posamezni del knjige zlasti poudarjanje nacionalno pomembnih tematik in dogajanja v posamezni državi (Jugoslaviji, Srbiji, Hrvaški in Sloveniji) v času demokratičnih prehodov.

Prvi del knjige sestavljajo tri poglavja oziroma članki; posvečen je krizi v Jugoslaviji. Tako avtorica na začetku poudarja, da je ob vsakokratnem obisku Jugoslavije lahko ugotovila, da so številni posamezniki vedno znova poudarjali eno značilnost nekdanje Jugoslavije – da je država v globoki krizi. In da je to vedno znova • bila najgloblja kriza, s katero je bila država do takrat soočena. Tako je avtorica ugotovila, da je bila nekdanja Jugoslavija država, ki je bila stalno v krizi. Zato je Sabrina P. Ramet svojo pozornost na začetku namenila analizi položaja v Zvezi komunistov Jugoslavije ter v njenih posameznih republiških organizacijah ter ugotovila, da so bila zaznamovana z dolgoletnimi notranjimi razhajanjmi, ki jih odlično ponazarja s citati različnih vodilnih ljudi na kongresih, v njihovih govorih in javnih nastopih, kot tudi z izjavami »navadnih ljudi«. Zlasti zanimiv je tudi del jugoslovanske zgodovine, ki je bil praviloma manj pogosto izpostavljen v javnosti, govori pa o številčnosti in heterogenosti različnih separatističnih organizacij, ki so delovale tako v Jugoslaviji kot tudi zunaj nje.

Drugi del knjige je posvečen Srbiji in obsega štiri članke. Zlasti dva prispevka Sabine P. Ramet se od številnih analiz drugih avtorjev, ki so jih pripravili o dogajanju v Srbiji v obdobju od sredine 80. letih 20. stoletja naprej, pomembno razlikujeta. Prvi, ki zasluži posebno omembo, je prispevek, ki govori o pomenu razcepa med urbanim in ruralnim v Srbiji. Avtorica namreč povezuje razvoj in razcvet novodobnega srbskega nacionalizma v povezavi z zaostajanjem Srbije v industrializaciji in s pomenom kmetijskega sektorja v omenjeni državi. Tako med drugim ugotovi, da je srbsko podeželje pomembno strukturiralo delitvene linije v nekdanji Jugoslaviji, prav tako pa sta Slobodan Milošević in Jugoslovanska ljudska armada pripravila pot vojni na območjih Hrvaške ter Bosne in Hercegovine z oboroževanjem in urjenjem ravno tega dela militantnih Srbov v omenjenih državah. V drugem, posebno zanimivem prispevku o dogajanju v Srbiji pa avtorica izpostavlja in analizira mit carja Lazarja in njegove odločitve med zemeljskim in nebeškim kraljestvom v bitki na Kosovem polju leta 1389. Omenjeni mit namreč po mnenju avtorice pomembno določa srbsko percepcijo Kosova.

Del knjige, ki je posvečen Hrvaški, obsega tri prispevke. Prvi je prispevek, ki primerja demokratični prehod v treh državah, in sicer v Hrvaški, Sloveniji in Makedoniji, ter izpostavlja pomembne razlike med njimi. V delu knjige, ki je posvečen Hrvaški, sta v večji meri izpostavljeni dve tematiki – dogajanje na področju množičnih medijev oziroma svobode tiska ter odnos med hrvaško oblastjo in Rimskokatoliško cerkvijo. Bralcu je tako dokumentirano predstavljeno pridobivanje moči in vpliva Rimskokatoliške cerkve v času vladavine Hrvaške demokratične skupnosti pod vodstvom Franje Tuđmana. Kljub vsemu pa med oblastjo in Rimskokatoliško cerkvijo v omejenem času prihaja tudi do konfliktov, ki dosežejo vrhunec leta 1995. Rimskokatoliška cerkev je namreč občasno kritizirala oblast zaradi kršenja človekovih pravic, čemur je praviloma sledila kritika cerkve s strani predstavnikov vladajoče Hrvaške demokratične skupnosti. Leta 1995 pa je Sveti sedež ravno zaradi konfliktov med oblastjo in cerkvijo pozval na pogovore v Rim predstavnike obeh hrvaških oblasti – državne in cerkvene. Kot ugotavlja avtorica, je že samo dejstvo, da sta obe strani brez zadržkov pristali na srečanje v Rimu (in ne na Hrvaškem), pokazatelj moči in vpliva Rimskokatoliške cerkve v omenjeni državi. Cerkev je sicer uživala zelo veliko zaupanje državljanov, saj je bil v omenjenem obdobju najbolj spoštovan posameznik na Hrvaškem kardinal Kuharić.

Kritična analiza dogajanja in stranpoti na področju množičnih medijev, ki se začne v delu knjige namenjenem Hrvaški, se nadaljuje tudi v delu knjige, ki govori o Sloveniji; očitno to območje avtorice posebej zanima in mu namenja posebno pozornost kot pomembnemu dejavniku pri zagotavljanju demokracije v državah v prehodu. V delu knjige, ki se ukvarja s Slovenijo, je posebej izpostavljena t. i. vnovična pluralizacija, ki se je dogodila v 80. letih 20. stoletja in jo avtorica primerja z vzorci, ki sta jih v enakem obdobju poznali Poljska in Češkoslovaška. Tako podrobneje opisuje izgradnjo in pomen vzporedne družbe, ki je bila vzpostavljena z delovanjem kritičnih medijev, zlasti Mladine, punkovske scene in rockovskih skupin, neodvisnih gledališč in radia ter različnih nevladnih organizacij (feminističnih ter gejevskih in lezbičnih skupin). V tej vzporedni družbi je bilo možno delovanje, ki ni bilo odvisno od nadzornih mehanizmov, s pomočjo katerih je komunistična oblast pred tem izvajala nadzor. Sabrina P. Ramet analizira tudi odzivanje Zveze komunistov Slovenije na izzive, s katerimi se je intenzivno srečevala konec 80. let. Tako ugotovi, da se je omenjena organizacija v navedenem obdobju soočila z dogajanjem, ki se mu ni mogla upreti, in se je v boju za preživetje spretno prilagodila novim izzivom časa, ki so bili pred njo.

Zanimiva pa sta tudi prispevka v knjigi, ki se ukvarjata z analizo oblikovanja stališč ZDA do dogajanja v nekdanji Jugoslaviji ter dejavniki, ki so bili pri tem pomembni. Delno je analiza odnosa ZDA do dogajanja v nekdanji Jugoslaviji predstavljena na začetku knjige, deloma pa na koncu, ko je izpostavljeno predvsem vprašanje, ali bo omenjena država Slovenijo mednarodno priznala. Avtorica je skozi analizo in predstavitev govorov članov ameriškega kongresa in administracije ter dokumentov, sprejetih v času takratnega predsednika Busha, prikazala nemoč (kongres v odnosu do administracije) in nezmožnost ter pomanjkanje volje (administracija), da bi se prilagodili novemu diplomatskemu in vojaškemu položaju na območju nekdanje Jugoslavije. Oblikovanje odnosa ZDA do dogajanja na območju nekdanje Jugoslavije je tako v veliki meri uspela pojasniti z analizo notranjih in zunanjih dejavnikov ter njihovega vpliva na odločanje ZDA.

Ob koncu je treba poudariti, da je avtorica z izborom člankov dokazala smisel za pritegnitev pozornosti bralcev, saj njen izbor ponuja drugačen pristop k sicer pogosto preučevanemu dogajanju na območju bivše Jugoslavije. Poudarila je praviloma manj izpostavljene tematike, ki pa so zelo pomembne v razumevanju dogajanja na območju nekdanje Jugoslavije. Njene analize, vsebovane v izbranih člankih, so natančne in prepričljive, ravno zaradi njenega dolgoletnega ukvarjanja s tem prostorom in poglobljenega razumevanja tega območja, ki je med tujimi avtorji redko.